

PSTET SOCIAL STUDIES PREVIOUS EXAM. PAPER 2016

PAPER-II SOCIAL SCIENCE MODEL PRACTICE PAPER - 2

Section—A Child Development and Pedagogy (Bilingual Section, Q. No. 1 to 30)

ਭਾਗ—A ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਦੁਭਾਸੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 1 - 30)

- When a teacher is assessing students in classroom, which of the following as on objective is avoided considering it is an authentic test
  - Give feedback to student about their performance
  - Assess students habits and repertoires
  - Minimize needless and demoralising comparison among students
  - Students individual aptitude, learning style should not be considered
- Whenever you are making a multiple choice question, wrong answer are offered as choices with the correct answer. These wrong answers are know as
  - Distractors
  - Stem
  - Portfolio
  - Rubrics
- The basic idea of inquiry learning involves following elements :
  - Formulate hypotheses, collect conclusions, accept reviews without reflection
  - Collect data, collect conclusions, accept reviews without reflection
  - Formulate hypotheses, draw conclusion, accept reviews without reflection
  - Formulate hypotheses, collect draw, draw conclusion, reflect on original problem
- This stage is the time of sexual reawakening, the source of sexual pleasure now becomes someone outside the family. The stage in Freud's psychosexual theory is :
  - Phallic
  - Anal
  - Latency
  - Genital
- The person responsible for the development and design of the first useful individual test of intelligence is :
  - Freud
  - Bruner
  - Binet
  - Piaget
- Special material, equipment and strategies that specifically help students with low vision to function in regular classroom include
  - Large print typewriter
  - Use of sign language
  - Finger spelling
  - Use visual cues as often as possible
- Which of the following is not directly associated with policy for inclusion ?
  - Salamanca Statement and Framework for Action (1994)
  - Kyoto protocol
  - Biwako Millennium Framework targets on education in the second Asian and Pacific Decade of Disabled Persons (2003–2012).
  - Dakar Framework for Action on Education for All (2000)
- ਜਦ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਬੰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆਂਕਲਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਉਦਸ਼ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ, ਨੜ੍ਹਰ-ਅੰਦਰ੍ਹ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
  - ਬੰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
  - ਬੰਚਿਆਂ ਦੀ ਆਕਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਾਰੇ ਆਕਲਨ ਕਰਨਾ
  - ਫਾਲਤੂ ਅਤੇ ਬੰਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀਨ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਤੁਲਨਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
  - ਇੱਕਲ ਅਭਿਵਾਦੀ, ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ
- ਜਦ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਤਾਂਤੀ ਚੌਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਗਲਤ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸੁਨਾਵ ਵਾਲਾ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗਲਤ ਚੁਆਬਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹੋਗੇ
  - ਪਿਆਨ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲੇ
  - ਮੂਲਰੂਪ
  - ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ
  - ਮੁਲਾਕਾਣ ਬਿੰਦੂ
- ਕਿਸੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਚਿਆ ਹੈ
  - ਪਰਿਕਲਪਨਾ, ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ, ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਪਰਖ
  - ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਂਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ, ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਇਕੱਠੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਪਰਖ
  - ਪਰਿਕਲਪਨਾ, ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਬਨਾਉਣਾ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਪਰਖ
  - ਪਰਿਕਲਪਨਾ, ਆਂਕੜੇ ਇਕੱਠੇ, ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਬਨਾਉਣਾ, ਅਸਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੇਖਣਾ
- ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੈਕਸ ਬਾਰੇ ਦੁਬਾਰਾ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਹੈ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਸੈਕਸ ਦਾ ਮੜਾ ਹੁਣ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ “ਫਿਰਇਡਸ ਦੀ ਸਾਈਕੋਸ਼ਸ਼ਾਲ ਵਿਉਰੀ” ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ ?
  - ਲੇਗਿਕ
  - ਗਦਾ ਸੰਬੰਧੀ
  - ਲੈਟੈਸੀ
  - ਵੰਸ਼ਾਣੂਗਤ
- ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੁੱਧੀਮਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਤੇ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕੌਣ ਹੈ ?
  - ਫਰਾਇਡ
  - ਬਕੁਰ
  - ਬਾਇਨੈਟ
  - ਪਿਆਜ਼
- ਕੋਜਾਨਾ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹੇ ਵੀ ਘੱਟ ਦੇਖਣ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ ਬਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲਈ ਖਾਸ ਚੋਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ—ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
  - ਵੱਡੇ ਪਿੰਟ ਵਾਲੀ ਟਾਈਪਿੰਗ ਮਸੀਨ
  - ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
  - ਉਗਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਅੱਖ
  - ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਨੁਕਤੇ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ
- ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।
  - ਸਲਾਮੈਨਕਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਅਤੇ ਫੇਮਵਰਕ ਫਾਰ ਐਕਸ਼ਨ (1994)
  - ਕੋਇਟੋ-ਪੋਟਕਾਲ
  - ਬਿਵਾਕੋ-ਮਿਲੇਨਿਅਮ ਫੇਮਵਰਕ, ਆਪਣਾ ਟਾਰਗੋਟ ਆਨ ਐਜ਼ਵੇਕਸ਼ਨ
  - ਇਨ ਦੀ ਸੈਕਿੰਡ ਐਸ਼ਿਆਨ ਅੰਡ ਪੇਸ਼ੀਵਰ ਫੀਕੈਟ ਆਫ ਡਿਸਟੈਂਸਲੱਡ ਪਰਸਨਜ਼ (2003-2002) ਅਯੋਗ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ।
  - ਸਭ ਦੇ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਾਸਤੇ ਡੇਕਾਰ ਫੇਮਵਰਕ ਫਾਰ ਆਲ (2000)

8. A ..... in an inborn, automatic response to a particular form of stimulation.

- Resilience
- Conditioning
- Reflex
- Control Deficiency

9. In ..... conditioning, infants act, or operate, on the environment, and stimuli that follow their behaviour change the probability that the behaviour will occur again.

- Operant
- Classical
- Retention
- Punishment

10. Which of the following are two major features of Piaget's formal operational stage of cognitive theory?

- Hypothetico deductive reasoning and Propositional thought
- Spatial reasoning and Hypothetico deductive reasoning
- Seriation and Propositional thought
- Spatial reasoning and Propositional thought

11. Which of the following is not an example of 'tactics for learning verbal information'?

- Attention focusing by making outlines, underlining
- Schema building by story grammars
- Idea elaboration by self questioning and imagery
- Pattern learning by hypothesizing

12. ..... is generally not associated with constructivism.

- Vygotsky's theory
- Classical conditioning
- Equilibration
- Self awareness

13. The ability to think about language as a system is

- Referential communication
- Speech register
- Bilingualism
- Metalinguistic awareness

14. Mastery oriented students tend to value achievement and see ability as improvable, so they focus on

- Expectations of others and have no goals
- Mastery goals in order to increase their skills and abilities
- Their lack of ability and consider it as source of failure
- Mastery goals in order to avoid failure

15. While assessing creativity of an individual, according to Torrance, "On a graphic test (used to assess creativity among individual), an individual might be given 30 semi circles and asked to create 30 different drawings. In another task one may be asked to make a toy more fun to play with." Responses to all these tasks would be scored for three aspects of divergent thinking, which are

- Originality, fluency and flexibility
- Originality, flexibility and diversity
- Fluency, Diversity and concentration
- Diversity, flexibility and concentration

16. According to Vygotsky's theory, the process whereby two participants who begin a task with different understanding arrive at a shared understanding is known as

- Intersubjectivity
- Scaffolding
- Guided participation
- Reciprocal participation

8. ..... ਇਹ ਇੱਕ ਜਨਮਜ਼ਾਤ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੁਆਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਤੇਜਨਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ

- ਲਚੀਲਾਪਨ (Resilience)
- ਕੰਡੀਸ਼ਨਿੰਗ (Conditioning)
- ਪਲਟਿਆ ਰੋਫਿਆ (Reflex)
- ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਾਰ (Control deficiency)

9. ..... ਅਨੁਕੂਲਨ, ਬੁਝੋ ਛੇਂਦੇ ਬੇਚੇ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਰਤਾਓ ਅਤੇ ਚਲਣਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਤੇ ਸਿਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਉਤੇਜਨਾ ਜਿਹੜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਹੀ ਵਰਤਾਓ ਫਿਰ ਤੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ

- ਸਫੂਰਤੀ/ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ
- ਕਲਾਸੀਕਲ/ਪਰੰਪਰਿਕ
- ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ
- ਸਜ਼ਾ

10. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਪਿਆਜੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਾਰਮਲ ਆਪਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ

- ਹਾਈਪੋ ਬੈਟਿਕੋ ਡੀਡੈਕਟਿਵ ਰਿਜ਼ਨਿੰਗ, ਹਾਈਪੋਥੈਟਿਕੋ ਡੀਡੈਕਟਿਵ ਰਿਜ਼ਨਿੰਗ
- ਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਰਿਜ਼ਨਿੰਗ, ਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਰਿਜ਼ਨਿੰਗ
- ਸੈਰੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਪੈਜ਼ਿਸ਼ਨਲ ਵਿਚਾਰ
- ਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਰਿਜ਼ਨਿੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਪੈਜ਼ਿਸ਼ਨਲ ਵਿਚਾਰ

11. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਮੱਖਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

- ਬਾਹਰੀ ਲਾਇਨ (Outlines), ਰੇਖਾਂਕਨ (underlining) ਦੁਆਰਾ ਪਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ
- ਵਿਆਕਰਣ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਯੋਜਨਾ ਬਨਾਉਣਾ
- ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ
- ਨਮੂਨੇ/(ਢਾਂਚੇ) ਨੂੰ ਪੱਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਢਾਂਚਾਂ (Pattern) ਸਿੱਖਣਾ

12. ..... ਇਹ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਚਨਾਵਾਦ (constructivism) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

- ਵਾਈਗੋਤਸਕੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ
- ਪਰੰਪਰਿਕ ਅਵਸਥਾ
- ਸੰਭੁਲਨ
- ਸਵੈ-ਜਾਗਾਰਿਤੀ

13. ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ?

- ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਵਾਦ (Referential communication)
- ਭਾਸ਼ੀ ਪੰਜੀਕਰਣ (Speech register)
- ਦੋ-ਭਾਸ਼ੀ (Bilingualism)
- ਬੁਹੁ-ਭਾਸ਼ੀ ਜਾਗਾਰਿਤੀ (Metalinguistic awareness)

14. ਮੁਹਾਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਨੈਟਿਕ ਸ੍ਰੀਲੰਕਣੀ ਤੇ ਏਕੱਥਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੱਧ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ

- ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ
- ਆਪਣੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਂ ਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਣਾਉਣਾ
- ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੋਤ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਮੰਨਣਾ
- ਮੁਹਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ ਵਲ ਵਧਦੇ ਹੋਇਆਂ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼

15. ਟੋਰੋਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸਿਰਫ਼ ਜਾਮਕਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ, "ਆਨ ਏ ਗ੍ਰਾਫਿਕ ਟੈਂਸਟ (ਪੁਸ਼ਟ ਟੂ ਐਸੈਸ਼ਨ ਕਰੀਏਟੀਵਲੀ ਆਮੰਗ ਇਨਡੀਊਡਲ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 30 ਅੰਧੇ ਗੋਲੇ ਦਿਓ ਤੇ ਕਹੋ ਕਿ 30 ਵੱਖਰੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ। ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖਿੱਡੇ ਬਣਾਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਖੋਡੋ। ਇਹਨਾਂ ਬਾਚੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਸੁਆਥ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤਿੰਨ ਵੱਖਰੀ ਸੋਚ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਹਨ।"

- ਅਸਲੀਅਤ, ਰਫ਼ਤਾਰ ਤੇ ਲਚੀਲਾਪਨ
- ਅਸਲੀਅਤ, ਲਚੀਲਾਪਨ ਤੇ ਵੱਖਰਾਪਨ
- ਰਫ਼ਤਾਰ, ਵੱਖਰਾਪਨ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ
- ਵੱਖਰਾਪਨ, ਲਚੀਲਾਪਨ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ

16. ਵਾਈਗੋਤਸਕੀ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹਿੱਸਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਸਮਝ ਨਾਲ ਬੁਝ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਇੱਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲੇ-ਜੁਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ ?

- ਇੱਟਰਸ਼ੇਨੇਕਟੀਵਿਟੀ
- ਮਚਾਨ/ਉਚਾਈ
- ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼
- ਪਰੰਪਰਿਕ ਹਿੱਸਿਦਾਰੀ

17. According to Lawrence Kohlberg, children cannot maintain the constancy of their gender. They attain this understanding only gradually, moving through the following stages :

- Gender struggle, Gender stability, Gender consistency
- Gender labelling, Gender struggle, Gender stability
- Gender labelling, Gender stability, Gender consistency
- Gender labelling, Gender struggle, Gender stability

18. There are two basic types of intermittent reinforcement schedules. They are

- Continuous schedule and interval schedule
- Interval schedule and ratio schedule
- Interval schedule and slot schedule
- Slot schedule and continuous schedule

19. Personal factors, the physical and social environment and behaviour, all influence and are influenced by each other. Bandura calls this interaction of forces as

- Modelling
- Strengthening inhibitions
- Reciprocal determinism
- Ripple effect

20. A teacher wants to know about the level of accomplishment attained in her subject after the completion of the session/term. She takes a test to complete this objective. The type of assessment she is doing is typically

- Formative assessment
- Textbook assessment
- Summative assessment
- Objective assessment

21. "A very pleasant student who seems to work hard and creates little problem may be given the benefit of doubt (higher grade than deserved), whereas a very troubling student who creates trouble in class may be given a lower grade." This is an example of

- Expectancy theory
- Mnemonic
- Teacher's conditioning
- Halo effect

22. According to Kohlberg's theory of moral reasoning, which of the following is correctly matched ?

- Pre-conventional moral reasoning – good boy-nice girl orientation
- Conventional moral reasoning – law and order orientation
- Pre-conventional moral reasoning – social contract orientation
- Post-conventional moral reasoning – punishment – obedience orientation

23. Which of the following strategies you should associate with culturally relevant teaching ?

- Do not use activities and projects
- Keep standardized criterion for students behaviour during discussion/assessment/interactions
- Experiment with different grouping arrangement to encourage social harmony and cooperation
- Community participation should be avoided

17. ਲਾਰੋਸ ਕੈਲਾਕਰਗ ਦੇ ਅਨਸਾਰ, ਬੇਚੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰਤਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਇਸ ਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਸਮਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੇਚੇ ਇਹਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ..... ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹਨ;

- ਲਿੰਗ-ਸੰਪਰਸ਼, ਲਿੰਗ ਸਥਿਰਤਾ, ਲਿੰਗ-ਨਿਰੰਤਰਤਾ
- ਲਿੰਗ-ਲੇਬਲਿੰਗ, ਲਿੰਗ-ਸੰਪਰਸ਼, ਲਿੰਗ-ਸਥਿਰਤਾ
- ਲਿੰਗ ਲੇਬਲਿੰਗ, ਲਿੰਗ-ਸਥਿਰਤਾ, ਲਿੰਗ-ਨਿਰੰਤਰਤਾ
- ਲਿੰਗ-ਲੇਬਲਿੰਗ, ਲਿੰਗ-ਸੰਪਰਸ਼, ਲਿੰਗ-ਸਥਿਰਤਾ

18. ਟੁੱਕ-ਟੁੱਕ ਕੇ ਪ੍ਰੇਤਸਾਹਨ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ

- ਚਲਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨੇਮ ਤੇ ਮੱਧ ਵਾਲਾ ਨੇਮ
- ਮੱਧ ਵਾਲਾ ਨੇਮ ਤੇ ਅਨੁਪਾਤੀ ਨੇਮ
- ਮੱਧ ਵਾਲਾ ਨੇਮ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨੇਮ (slot)
- ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਤੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨੇਮ (slot)

19. ਨਿੱਜੀ ਤੱਤ ਸਰੀਰਿਕ ਤੱਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਓ ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰਿਤ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬੰਦੂਰਾ ਸੰਪਰਕ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ

- ਮਾਡਲਿੰਗ
- ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰੋਕ
- ਪ੍ਰੇਸਪਰ ਸਿੜ੍ਹ ਸ਼ਕਤੀ
- ਤੰਗਾਤਮਕ ਪ੍ਰਕਾਰ

20. ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਿਕਾ ਜਾਣਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪੁਰਣਤਾ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਸਤਰ ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇੱਕ ਟੈਂਸਟ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਜਿਹੜਾ ਮੁਲਕਣ ਉਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ

- ਨਿਰਮਾਣਤਮਕ ਆਕਲਨ
- ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਆਧਾਰਿਤ ਆਕਲਨ
- ਸਮੈਟਿਵ ਆਕਲਨ
- ਉਦੇਸ਼ਾਤਮਕ ਆਕਲਨ

21. ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਮਿਲਾਜ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੋ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਨਤੀ ਹੈ ਉਹ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਘਟ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗ੍ਰੇਡ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੋ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਗ੍ਰੇਡ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ

- ਪ੍ਰਤਿਆਸ਼ਾ ਸਿਧਾਂਤ (expectancy theory)
- ਯਾਦ ਸੰਬੰਧੀ (mnemonic)
- ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੇ (teacher's conditioning)
- ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ (halo effect)

22. ਕਾਲਬਰਗਜ ਦੀ ਨੈਤਿਕ ਕਾਰਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਹੀ ਜੋੜ ਹੈ

- ਪੂਰਵ ਰਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ - ਚੰਗਾ ਮੁੰਡਾ ਚੰਗੀ ਕੁੜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
- ਰਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ - ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
- ਪੂਰਵ ਰਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ - ਸਮਾਜ ਜਾਣਕਾਰੀ
- ਪੇਸਟ ਰਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ - ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਣ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ

23. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਨ

- ਅਕਾਡਮਿਕ ਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕਰੋ
- ਚਰਚਾ/ਜਾਂਚ/ਸੰਪਰਕ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬੌਚਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਓ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰਕ ਤੇ ਰੱਖਣਾ
- ਸਮਾਜਿਕ ਬਗ਼ਬਾਨੀ ਬਾਰੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ
- ਸਮਾਜਿਕ ਸਹਿਭਾਗਿਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰੋ।

24. According to Renzulli and Reis, following set of characteristics can be associated with people who are gifted :

- Who are persistent, with low motivation, with usual ideas
- Who are persistent, with high motivation, with usual ideas
- Who are persistent, with low motivation, creative
- Who are persistent, with high motivation, creative

25. According to National Curriculum Framework position paper on education of special needs, following can be directly associated with benefits of inclusion for students :

- Spending the school day alongside classmates who do not have disabilities provides many opportunities for social interaction that would not be available in segregated settings.
- Children with SEN would not have appropriate models of behaviour.
- Children without SEN would find it difficult to learn about tolerance, individual difference, and human exceptionality by interacting with those with SEN.
- Inclusion offers limited opportunity to interact with each other.

26. In one of the studies designed by Eleanor Gibson and Richard Walk (1960) they designed visual cliff for children. It showed that babies are able to judge distance of objects from one another and from themselves. This ability which helped them for understanding the layout of environment and for guiding motor activity is termed as

- Distance perception
- Visual acuity
- Depth perception
- Visual discrimination

27. A pre-school child after seeing a zebra at the zoo, calls out "Horse!". Which of the following processes he is using ?

- Accommodation
- Assimilation
- Organization
- Seriation

28. Children acquire selective, adaptable attention with the help of gains in two components of executive function which are

- Acquisition and inhibition strategies
- Planning and acquisition strategies
- Inhibition and attention strategies
- Planning and assimilation strategies

29. If a child is able to draw, conclusions by applying rules or principles; logically moving from a general rule or principle to a specific solution, we would say that

- The child is able to apply deductive reasoning
- The child is using assimilation
- The child is able to apply inductive reasoning
- The child is using analogies

30. Which of the following is not Kohlberg's stages of moral development ?

- Preconventional moral reasoning
- Postconventional moral reasoning
- Conventional moral reasoning
- Neoconventional reasoning

24. ਰੇਂਜੂਲੀ ਦੇ ਰੀਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਜੋ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬੁਲਦਰਤ ਵਿੱਚ ਵਰਦਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—

- ਜੋ ਲੋਕ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਕਸਾਹਨ ਸ਼ਕਤੀ ਬੜੀ ਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
- ਜੋ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਕਸਾਹਨ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
- ਜੋ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਕਸਾਹਨ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
- ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਕਸਾਹਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ

25. ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੱਸੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤ ਪੇਪਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਸਿੱਧਾ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਬੌਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭ ਨਾਲ ਜੋ ਜੋ ਸਕਦੇ ਹਨ—

- ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਉਹਨਾਂ ਬੌਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬਿਤਾਉਣਾ ਜੋ ਵਖ਼ਤੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇਣਾ ਜੋ ਕਿ ਅਲੱਗ ਪ੍ਰਥਿੰਦ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਾ ਹੋਣ
- ਜਿਹੜੇ ਬੌਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਾਲੇ (SEN) ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਰਤਾਓ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮਾਡਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ
- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੌਚਿਆਂ ਵਿੱਚ (SEN) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਿਨਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਵਿਰਲਾਪਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਾਲੇ (SEN) ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ
- ਸਮਾਵੇਸ਼ ਸੰਬੰਧੀ ਮੌਕੇ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ

26. ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਦੰਗਨ (visual cliff) ਈਲੈਨੇਰ ਗਿਥਸਨ ਅਤੇ ਰਿਸਅਡ ਵੱਖ ਨੇ (1960) ਵਿੱਚ ਬੌਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਦੱਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੌਚਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਸਤੂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯੋਗਤਾ ਜੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੌਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਸਪਾਸ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਕਿਰਿਆਤਮਕਤਾ (motor activity) ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਵ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਹੈ—

- ਦੂਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਝ
- ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਤੀਖਣਤਾ
- ਗਹਿਰੀ ਸਮਝ
- ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਭੇਦਭਾਵ

27. ਇੱਕ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਚਿੜੀਆ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਜੈਵਿਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਘੋੜਾ' ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ—

- ਸਮਾਜੋਜਨ
- ਘੁਲ-ਮਿਲ ਜਾਣਾ
- ਸੰਗਠਨ
- ਸ੍ਰੋਣੀਬੱਧਤਾ

28. ਦੋ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਤਰੀਕੇ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਣਣਾ ਤੇ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ—

- ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਅਵਰੋਧ ਰਣਨੀਤੀ
- ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰਣਨੀਤੀ
- ਤੁਕਾਵਟ ਤੇ ਚੇਤੱਨ ਰਣਨੀਤੀ
- ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਘੁਲ-ਮਿਲ ਜਾਣੀ ਰਣਨੀਤੀ

29. ਜੋ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨੇਮ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਰਕ ਨਾਲ ਉਸ ਸਾਧਾਰਣ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਖਾਸ ਹੌਲ ਵਲ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਕੀ ਕਹਾਂਗੇ—

- ਬੱਚਾ ਨਿਗਨਾਤਮਕ ਕਾਰਣ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ
- ਬੱਚਾ ਅਨੁਕੂਲਤਾ (assimilation) ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
- ਬੱਚਾ ਅਗਨਾਤਮਕ ਕਾਰਣ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ
- ਬੱਚਾ ਤੁਲਨਾ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ

30. ਇਹਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ 'ਕਾਲਬਰਗਸ' ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ—

- ਪੁਰਣ ਰਿਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ
- ਰਿਵਾਇਤ ਪਿੱਛੋਂ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ
- ਰਿਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ
- ਨਵੇਂ ਰਿਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 31 to 60)

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ

ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

“ਓ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਖੁਦਾ,

ਕਿਉਂ ਪਿਘਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ?

ਕਿਸ ਲਈ ਹਟਕੋਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਗ ਇਹ,

ਕਿਉਂ ਸਰਦ ਆਹ ?

ਤੇਰਾ ਦਿਲ ਵੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਝੂਠੀ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਮੁਖਾਜ਼ ?

ਫਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰ ਸੁਟਿਆ ਬਦਨ ਮੇਰਾ

ਤੂੰ ਘੁਣ-ਖਾਧਾ ਸਤੀਰ

ਤੇ ਮੇਰੀ ਉਹ ਰੂਹ ਅਮੀਰ

ਜਿਸ ਤੇ ਮੇਰੂੰ ਮਾਣ ਸੀ

ਕੋਜ ਏਦਾਂ ਤੜਪ ਕੇ ਬੁਝਦੀ ਗਈ

ਕੋਜ ਏਦਾਂ ਤੜਪ ਕੇ ਸੌਂਦੀ ਰਹੀ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਹਿਕ ਵਿਚ ਇਕ ਵਲੇਵਾਂ

ਇਕ ਲੰਗਾਰ।

ਤੈਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਕੀ,

ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ—

ਮੌਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਆਪ ?

ਜੇ ਮੈਂ ਕਾਲਖ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਲੇਜੇ

ਬੱਚ ਦਿੱਤੀ ਤੜਪਦੀ ਬਿਜਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ?

ਜੇ ਮੁਹਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਖੂਨ

ਤੇਰੀਆਂ ਮਿੱਲਾਂ ਦੇ ਪਹੀਏ ਤਾਂ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਜਾਮ

ਤੇਰੇ ਰੋਲਰ ਰੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੀਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉੱਛਵੇ,

ਹੋਰ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਸਰੀਰ

ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਏਂ ਘੁਣ-ਖਾਧੇ ਸਤੀਰ

ਹੋਰ ਨੇ ਕਈ ਦਿਲ ਅਮੀਰ

ਜੇ ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ ਤੜਪ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤੇਜਾਰ ਨੇ।

ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ ਤੜਪ ਕੇ ਬੁਝ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤੇਜਾਰ ਨੇ।

ਅਸਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁਝ ਯਾਦ ਕਰ।”

31. ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਖੁਡੇਇਆ ਹੈ ?

(a) ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ	(b) ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ
(c) ਕਲੇਜੇ ਵਿੱਚ	(d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

32. ਹਟਕੋਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ?

(a) ਰੱਬ	(b) ਅਮੀਰ
(c) ਗਰੀਬ	(d) ਕੋਈ ਨਹੀਂ

33. ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਤੜਪ ਕੇ ਕੀ ਬੁਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

(a) ਆਤਮਾ	(b) ਸਰੀਰ
(c) ਜਾਨ	(d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

34. ਫਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਿਆ ਹੈ ?

(a) ਸਤੀਰ	(b) ਪਿੰਜਰ
(c) ਘੁਣ	(d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

35. ਰੋਕੇ, ਬਤੀਰ, ਸ਼ਬਦ ਕਿਸ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ ?

(a) ਲੱਕੜਾਂ ਲਈ	(b) ਪੱਥਰਾਂ ਲਈ
(c) ਇਨਸਾਨਾਂ ਲਈ	(d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

36. ਕਾਵਿ-ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ ?

(a) ਰੱਬ	(b) ਅਮੀਰੀ
(c) ਕੁਝ	(d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

37. ਕਾਵਿ-ਬੰਦ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ ?

(a) ਚਾਨਟੀ ਵਰਗੀ	(b) ਟੂੱਧ ਚਿੱਟੀ
(c) ਕਾਲਖ ਵਰਗੀ	(d) ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

38. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 38 ਤੋਂ 45

ਭੈਣ ਤ੍ਰਿਵੰਡ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਛੋਪ ਪਾ ਕੇ ਬੜੀ ਰਾਤ ਤਾਂਦੀ ਜਾਂ ਤੜਕੇ ਸੂਤ

ਕੰਤਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁੱਡੀਆਂ ਪਟੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਲ੍ਹਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਸੀ

ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਵੋਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਔੜ੍ਹ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਗੁੱਡੀ ਫੁਕਿਆ

ਕਰਦੀ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਉਹ ਮਨਸ਼ੀ ਸੀ। ਸਮਾਧ ਰੂਪ ਨਿੱਕੀ ਮੱਟੀ ਜੇ ਖੂਹ ਤੇ ਬਣੀ

ਸੀ, ਚੰਦ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਆਥਾਣੇ ਦਿਨ ਛਿਪਾਅ ਸਮੇਂ ਜੋਤ ਬਾਲਦੀ। ਭਾਵੋਂ

ਉਹ ਮੱਟੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਹੋ ਕਿਸੇ ਵਡਾਰੂ ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਪੜਦਾਦੇ ਦੀ

ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਤ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ

ਸੀ।

ਚਾਦਰਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹ ਰੇਸ਼ਮੀ ਰੰਗਦਾਰ ਲੱਭਿਆਂ ਨਾਲ ਢੁੱਲ ਵੇਲਾਂ ਬੂਟੇ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ।

ਇਸ ਕਲਾ ਨੂੰ ਕਸ਼ਦਾ ਕਵਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਪ੍ਰਦਰ ਦੀ ਲਾਲ ਚਾਦਰ ਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ

ਨੂੰ ਬਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਕੱਤੇ ਦਾ ਉਹ ਦਿਨ ਅਜੇ ਤਾਂਦੀ ਚੇਤੇ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਪਾਹ ਖਿੜ

ਰਹੀ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਨਾਲ ਭੈਣ ਤ੍ਰਿਵੰਡ ਲੇ ਖੂਹ ਦੇ ਇਕ ਬੇਤ ਦੀ ਕਪਾਹ ਚੁਗਣ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ

ਕੀਵਿਆਂ ਦੇ ਭੈਣ ਤ੍ਰਿਵੰਡ ਲਿਲ ਚਲ੍ਹਿਲ ਕੇਰੇ ਸਨ। ਕੋਈ-ਕੋਈ ਟੀਡਾ ਤੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ

ਤੇ ਕਪਾਹ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਮੇਟੇ ਫੁੱਲ ਲਮਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਭੈਣ ਬੋਲੀ ਸੀ : ਕਪਾਹ ਤਾਂ ਤਾਰਿਆਂ

ਵਾਂਗ ਖਿੜੀ ਪਈ ਏਂ। ਮੈਨੂੰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੇ ਕਪਾਹ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੇਰ

ਉਸ ਨੇ ਮੰਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬਿਛਾਉਣੀਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਦੀਰੀਆਂ ਬੁਣਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਮੇਟਾ ਸੂਤ ਉਸਨੇ ਆਪ ਕੱਤਿਆ। ਬਾਪੂ ਤਰਖਾਣਾਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਤੇ ਲੱਕੜ ਦੀ ਘੋੜੀ

ਬਣਵਾ ਲਿਆਇਆ। ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਬੇਬੇ ਦੇ ਪੁਗਾਣੇ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਉਸ

ਦਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਚੇ ਹੋਏ ਸੂਤ ਦੇ ਮੇਟੇ ਪਾਗਿਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਗੋਦਾ ਬਣਾਈਆਂ।

ਭੈਣ ਦਾ ਹੱਥ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਤੇ ਵੀ ਕਾਹਲਾ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ

ਸਵਾਰ ਲਈ ਪੰਜ ਮਿਟ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਲਾਹ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਬਾਬਾ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ

ਕਿਰਤ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਘਰ ਦੀ ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਾਬੇ ਕੋਲ ਆਮਨਤ ਵਿਚ ਰਕਮਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ

ਬਾਬਾ ਉਹਨਾਂ ਰਕਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪੇਤੀ ਕੋਲ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ। ਮੇਡਨ ਵੇਲੇ ਪੂਰੀ

ਰਕਮ ਤਾਂਗੀ ਗਈ ਪਰ ਮੁਖੀ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਵੱਧ ਪੇਸ਼ੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦ

ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਾ ਪੇਸ਼ੇ ਪੂਰੇ ਸਨ। ਮੁਖੀ ਖਸ਼ ਬਾਬਾ ਖਸ਼। ਕੁੜੀ ਦੇ ਧੇਲੇ-ਧੇਲੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ

ਉੱਤੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਵੀ ਹਰ ਫਸਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਭੈਣ ਕੋਲ ਹੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਇਉਂ ਦੋ ਪੀਹੜੀਆਂ ਘਰ ਦੀ ਚੋਧਰ ਭੈਣ ਦੇ ਹੱਥ ਹੀ ਰਹੀ।

38. ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਾਬੇ ਕੋਲ ਕੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ?

(a) ਸਿਕੰਦਰ	(b) ਸੋਨਾ
(c) ਰਕਮ	(d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

39. ਘਰ ਦੀ ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ ?

(a) ਬਾਪੂ ਦੇ	(b) ਬੇਬੇ ਦੇ
(c) ਭੈਣ ਦੇ	(d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

40. ਭੈਣ ਤ੍ਰਿਵੰਡ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀ ਕਰਦੀ ਸੀ ?

(a) ਕਪੜੇ ਸਿਉਂਦੀ ਸੀ	(b) ਸੂਤ ਕੱਤਦੀ
(c) ਪਟੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੀ	(d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

41. ਭੈਣ ਸਾਧਾਰਨ ਤੇ ਜੋਤ ਕਦ ਬਣਦੀ ਸੀ ?

(a) ਚੌਥੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ	(b) ਦਸਵੀਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ
(c) ਅਠਵੀਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ	(d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

42. ਭੈਣ ਨੇ ਕੀਵਿਆਂ ਦੇ ਭੈਣ ਤੇ ਕੀ ਸੁਟਿਆ ?

(a) ਆਟਾ	(b) ਅਨਾਜ
(c) ਤਿਲ ਚਲ੍ਹਿਲ	(d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

43. ਫੁੱਲ ਬੇਲਾਂ ਬੂਟੇ ਕਿਥੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ?

(a) ਬਾਗ ਵਿੱਚ	(b) ਚਾਦਰਾਂ ਵਿੱਚ
(c) ਗਮਲੇ ਵਿੱਚ	(d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

44. ਬੇਬੇ ਦੇ ਪੁਰਣੇ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ?

(a) ਕਪੜੇ	(b) ਦੀਰੀਆਂ
(c) ਚਾਦਰਾਂ	(d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

45. ਭੈਣ ਕਿਨੇ ਮਿਨਟ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਲਾਹ ਸਕਦੀ ਸੀ ?
 (a) ਪੰਜ ਮਿਨਟ (b) ਦਸ ਮਿਨਟ
 (c) ਸਤ ਮਿਨਟ (d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

46. ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਣੀਕ ਸਭਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵ ਪੁਰਣ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।
 (a) ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਸਮਗਰੀ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ
 (b) ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੁਹਰਾਉਣਾ
 (c) ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਕੱਢਣਾ
 (d) ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਲਿਪੀ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।

47. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ-ਸਿਖਾਣ ਵਿਚ ਹੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ—
 (a) ਸੁਭਾਵਿਕ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
 (b) ਅਸੁਭਾਵਿਕ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦੀ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
 (c) ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ
 (d) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖਰਾਬ ਭਾਸ਼ਕ ਚੰਗਿਕਰੇ ਨੂੰ ਦਸਦੀ ਹੈ

48. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹਾਇਕ ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਾਂਤੀਅਧਾਰ ਹੈ—
 (a) ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਪਾਠ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਾਉਂਦੇ ਹਨ
 (b) ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪਾਠ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਾਉਂਦੇ ਹਨ
 (c) ਸਾਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ (d) ਸਾਰੇ ਸਲੇਬਸ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ

49. ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਜਨਮਜਾਤ ਭਾਸ਼ਕ ਯੋਗਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਇਕ ਵਿਦਿਆਕ ਕਥਨ ਇਹ ਹੈ—
 (a) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਭਾਸ਼ਕ ਚੰਗਿਕਰਦਾ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ—ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿਓ
 (b) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਭਾਸ਼ਕ ਚੰਗਿਕਰਦੇ ਲਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਾਓ
 (c) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਕਰਣ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿਓ
 (d) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਿਖਾਈਆਂ ਜਾਣ

50. ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਈ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਸੁਆਲ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੋਰ ਦਿਓਗੇ ?
 (a) ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਕੀ-ਕੀ ਵਿਕਦਾ ਹੈ ?
 (b) ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦਾ ਕੀ ਮੰਤਵ ਹੈ ?
 (c) ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ?
 (d) ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?

51. ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਣੀਕ ਦਰਜੇ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ?
 (a) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਆਕਰਣ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ
 (b) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ
 (c) ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨੂੰ
 (d) ਵੱਖਰੇ ਕਾਲ-ਖੱਡਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ

52. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਹੈ ?
 (a) ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ।
 (b) ਕਠਿਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
 (c) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
 (d) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਮੀਰ ਚੰਗਿਕਰਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

53. ਕਿਸੇ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਰਦ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਿਆਦਾ ਛੋਰੇ ਦੇਵੇਗੇ ?
 (a) ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਏ ਕਠਿਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਤੇ
 (b) ਆਪ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਵਿਆਧਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ
 (c) ਠੀਕ ਹਾਵੁੰ-ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ-ਪਾਠ ਤੇ
 (d) ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਰਚਨਹਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਥਿਤਾਂਤ ਤੇ

54. “ਭਾਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਨੇਮ-ਬੰਧ ਢਾਂਚਾ ਹੈ।” ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਨ—
 (a) ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ (b) ਬੇੜਾ ਜਿਹਾ ਸੱਚ ਹੈ
 (c) ਪੂਰਣ ਝੁਠ ਹੈ (d) ਬੇੜਾ ਜਿਹਾ ਝੁਠ ਹੈ

55. ਵਿਆਕਰਣ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਉਦਾਹਰਣ ਤੋਂ ਨੇਮ ਵਲ ਜਾਏ ਹੋ ?
 (a) ਆਗਾਮਨ ਵਿਧੀ (b) ਨਿਗਮਨ ਵਿਧੀ
 (c) ਸੂਤਰਾ ਵਿਧੀ (d) ਭਾਸ਼ਾ-ਸੰਸਕਰਣ ਵਿਧੀ

56. ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਜਨਮ-ਜਾਤ ਹੀ ਯੋਗਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਿਸ ਕਾਲ ਹੈ ?
 (a) ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ ਨਾਲ (b) ਨੇਮ ਚਾਮਸਕੀ ਨਾਲ
 (c) ਬੀ. ਅਪਡ ਸਕਿਨਰ ਨਾਲ (d) ਵਾਇਰੋਤਸਕੀ ਨਾਲ

57. ਵਾਇਰੋਤਵਸਕੀ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਰ ਕਿਸ ਤੇ ਇੱਤਾ ?
 (a) ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ (b) ਸਕੂਲ ਤੇ
 (c) ਸਮਾਜ ਤੇ (d) ਤਕਨੀਕੀ ਤੇ

58. ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ—
 (a) ਇਸ ਨਾਲ ਜਮਾਤ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ
 (b) ਇਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
 (c) ਇਸ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
 (d) ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਆਕਲਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ

59. ਰਾਜੀਵ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਇਕ ਬੱਚਾ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਉੜੀਆ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ?
 (a) ਰਾਜੀਵ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਡਾਟੇ ਕਿ ਉਸਨੇ ਉੜੀਆ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ?
 (b) ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉੜੀਆ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ।
 (c) ਉੜੀਆ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸਨੂੰ ਦੁਹਰਾਏ।
 (d) ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦਸ ਬਾਰ ਸਹੀ ਵਾਕ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਰੋ।

60. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਾਵੇਗੇ ?
 (a) ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ
 (b) ਛੰਦਾਂ ਤੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ—ਅਖਾਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ
 (c) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਸਹਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ

English Language (Q. No. 61 to 90)

Passage 1 : Please read the passage carefully and answer the questions 61 to 67

A Streetcar Named Desire is a classic of the American theatre. Tennessee William's landmark work was a tour de force in its original stage production in 1947 and continues to resonate with audiences and readers today despite – or perhaps because of – its simplistic though layered story. A faded Southern belle, Blanche DuBois, arrives at her sister's seedy New Orleans apartment where she is tortured by her brutish brother-in-law, Stanley Kowalski. Blanche puts on airs of class and happiness

throughout the play, though internally she is miserable and haunted by her tragic and scandalous past. Stanley forces Blanche to face her dolorous reality with his vitriol and, finally, his act of sexual aggression, and in doing so, he causes her to lose her tenuous grip on sanity. Most have argued (correctly) that the play is about the ways the past haunts our present or (again correctly) that it is about the ways class and sexuality impact our lives. However, few have seen the play for what it is: an allegory for the theatre itself. Before Williams wrote *Streetcar*, the theatre had been dominated by melodrama. A brief interlude

in the 1930s brought political theatre to centre stage (pardon the pun), but by the 1940s, its principal playwright, Clifford Odets, had left New York for Hollywood, and the sensationalized and maudlin form of melodrama once again flourished. The theatre was in limbo, and Williams had a desire to bring something new to the world. It would bring the realism of the political theatre of the 1930s but without the political (read : socialist) underpinnings. To that end, he created lifelike characters who spoke in realistic dialect. But to make his point that melodrama was flawed, he added an equally unrealistic character. Blanche, unlike the other characters, speaks theatrically, acts larger than life on stage, and uses floral language and heightened mannerisms. Blanche is a character not to be trusted. She lies about everything, and the only thing that finally exposes her lies is reality itself : Stanley. He finally forces her off the stage and into the insane asylum by forcing himself on her sexually. And with that, realism forcibly removed melodrama from the stage.

It is not possible to imagine A Streetcar Named Desire without the influence of Marlon Brando, the actor who rose to fame playing Stanley Kowalski. On the page, the part is fairly simplistic. Stanley is a monster and a beast without any redeeming qualities. But Brando and the play's original director, Elia Kazan, imagined the characters as having a soft underbelly, rooted in his own sorrow, insecurities, and soulful complexity. Brando's Stanley is a brute, yes, but he is a brute who hates the fact that he is so awful. He is also unable to control himself and his passions, and this lack of control is equally embarrassing to him, even as it is also threatening to Blanche and alluring to her sister Stella. For instance, after he hits Stella, he comes back to her, famously begging for forgiveness by shouting "Stella" outside their apartment. But in Brando's depiction on the stage and later on the screen, he is soaked from the rain and looks completely desperate, as though he needs Stella to live. He looks and seems totally helpless and weak, the exact opposite of the brute he appears later when he forces himself onto Blanche. The play is excellent and memorable, even when read. But it is Brando's interpretation of the male lead role that makes the play indelible. Without Brando, the play would still have a deep meaning, but with Brando's interpretation, the play becomes even more profound.

61. According to paragraph 1 in the passage the character of Blanche DuBois

- (a) Is intentionally overdramatic and theatrical
- (b) Is recently married to Stanley Kowalski
- (c) Is brutally honest and frank during the play
- (d) Is firmly rooted in realism and sanity

62. Paragraph 2 in the passage argues that Marlon Brando's portrayal of Stanley Kowalski

- (i) Earned the actor great fame
- (ii) Is more nuanced than the part that is written
- (iii) Is what really made A Streetcar Named Desire a classic
- (a) I only
- (b) II only
- (c) I and II only
- (d) I, II, and III

63. Both paragraph 1 and paragraph 2 in the passage argue that

- (a) The New York theatre scene was blown away by A Streetcar Named Desire

- (b) Tennessee Williams wrote A Streetcar Named Desire to end melodrama
- (c) A Streetcar Named Desire has more than one true meaning
- (d) A Streetcar Named Desire only has power when performed on the stage

64. In the passage author focuses on Marlon Brando's portrayal of Stanley Kowalski

- (a) As being particularly memorable and powerful
- (b) Working on high-quality script or unparalleled acting
- (c) Being successful with one but not with the other part of the portrayal
- (d) In the light of Tennessee Williams' skilled writing

65. Brando's interpretation of the play makes the play indelible owing to :

- (a) It being a good play
- (b) The portrayal of Kowalski's helplessness coupled with brutality
- (c) The profoundness inherit in the play
- (d) The enactment of the supporting cast.

66. Paragraph 1 of the passage provides each of the following except

- (a) A critical interpretation of A Streetcar Named Desire
- (b) An explanation of why modern audiences connect with A Streetcar Named Desire
- (c) Background information on the times that produced A Streetcar Named Desire
- (d) The author's main argument concerning A Streetcar Named Desire

67. It can be inferred from paragraph 1 that A Streetcar Named Desire

- (a) Was Tennessee Williams' first play
- (b) Is better on stage than in print
- (c) Did not have socialist learnings
- (d) Was not melodramatic

Passage 2 : Please read the passage carefully and answer the questions 68 to 75

Many great inventions are initially greeted with ridicule and disbelief. The invention of the airplane was no exception. Although many people who heard about the first powered flight on December 17, 1903 were excited and impressed, others reacted with peals of laughter. The idea of flying an aircraft was repulsive to some people. Such people called Wilbur and Orville Wright, the inventors of the first flying machine, impulsive fools. Negative reactions, however, did not stop the Wrights. Impelled by their desire to succeed, they continued their experiments in aviation. Orville and Wilbur Wright had always had a compelling interest in aeronautics and mechanics. As young boys they earned money by making and selling kites and mechanical toys. Later, they designed a newspaper-folding machine, built a printing press, and operated a bicycle-repair shop. In 1896, when they read about the death of Otto Lilienthal, the brothers' interest in flight grew into a compulsion.

Lilienthal, a pioneer in hang-gliding, had controlled his gliders by shifting his body in the desired direction. This idea was repellent to the Wright brothers, however, and they searched for more efficient methods to control the balance of airborne vehicles. In 1900 and 1901, the Wrights tested numerous gliders

PSTET Previous Paper Sept. 2016 (Paper - II) Social Studies / Social Science (24)

and developed control techniques. The brothers inability to obtain enough lift power for the gliders almost led them to abandon their efforts.

After further study, the Wright brothers concluded that the published tables of air pressure on curved surfaces must be wrong. They set up a wind tunnel and began a series of experiments with model wings. Because of their efforts, the old tables were repealed in time and replaced by the first reliable figures for air pressure on curved surfaces. This work, in turn, made it possible for the brothers to design a machine that would fly. In 1903 the Wrights built their first airplane, which cost less than \$1,000. They even designed and built their own source of propulsion-a lightweight gasoline engine. When they started the engine on December 17, the airplane pulsated wildly before taking off. The plane managed to stay aloft for 12 seconds, however, and it flew 120 feet.

By 1905, the Wrights had perfected the first airplane that could turn, circle, and remain airborne for half an hour at a time. Others had flown in balloons and hang gliders, but the Wright brothers were the first to built a full-size machine that could fly under its own power. As the contributors of one of the most outstanding engineering achievements in history, the Wright brothers are accurately called the fathers of aviation.

68. People thought that the Wright brothers had .....

- (a) Acted without thinking
- (b) Been negatively influenced
- (c) Been too cautious (d) Been Mistaken

69. The Wrights interest in flight grew into a .....

- (a) Financial empire (b) Plan
- (c) Need to act (d) Foolish thought

70. Lilienthal's idea about controlling airborne vehicles was ..... the Wrights.

- (a) Proven wrong by (b) Opposite to the ideas of
- (c) Disliked by (d) Accepted by

71. The old tables were ..... and replaced by the first reliable figures for air pressure on curved surfaces.

- (a) Destroyed (b) Invalidated
- (c) Multiplied (d) Approved

72. The Wrights designed and built their own source of .....

- (a) Force for moving forward
- (b) Force for turning around
- (c) Turning (d) Force for going backward

73. The Wright brothers were the first to build

- (a) The most outstanding plane
- (b) The plane that could not turn and circle
- (c) The balloons & hang gliders
- (d) The full size machine that could fly by itself.

74. The idea of flying an aircraft was ..... to some people

- (a) Boring (b) Distasteful
- (c) Exciting (d) Needless

75. The negative reactions of the experiment repelled Wrights brothers to continue in .....

- (a) Their invention of machine
- (b) To abandon their effort
- (c) To stop their desire to succeed
- (d) Search more options for flying

76. Which one is not a method of teaching spellings ?

- (a) Dictation (b) Dictionary
- (c) Drill (d) Dramatization

77. When grammar is taught not as a separate subject but along with the graded readers, it is

- (a) Traditional grammar (b) Functional grammar
- (c) Comparative grammar
- (d) All of the above

78. Two and two makes four. This sentence is :

- (a) Imperative (b) Optive
- (c) Assertive (d) Exclamatory

79. Which of the following is not a fundamental principle of programmed instruction text books ?

- (a) Self-pacing (b) Active responding
- (c) Passive responding (d) Immediate confirmation

80. Which of the following perspective proposes language to be a biological process ?

- (a) Innatist (b) Behaviorist
- (c) Constructivist (d) Interactive

81. English is given the status of :

- (a) Official language of India
- (b) International language of India
- (c) Associate official language of India
- (d) National Language of India

82. Theatre activities in language classrooms :

- (a) Enhance the confidence of the learners
- (b) Improve their dialogue delivery
- (c) Improve class coordinations
- (d) Enhance creativity in language use with expression

83. Asking learners to suggest an alternative title to a story, would :

- (a) Confuse learners about the values of the story
- (b) Encourage them to revisit the story mentally and think critically about it
- (c) Demotivate learners about story telling sessions
- (d) Make them doubtful about their own understanding

84. Writing can be best enhanced through :

- (a) Drill activities
- (b) Memorizing given samples by heart
- (c) Reading many samples before writing
- (d) Preparing drafts after brainstorming and editing further

85. "I cutted the cake into two equal halves, and gived one to my younger brother." The error made by the child in the above sentence is due to :

- (a) Overgeneralization (b) Misinformation
- (c) Transference (d) Omission

86. Multimedia resources :

- (a) Are an excellent replacement for teachers in all classes
- (b) Can be used effectively with higher classes only
- (c) Create ambiguity in the minds of learners
- (d) Can be explored as a learning resource if used judiciously

87. An 'Essay' on the topic 'Pollution' is an example of :

- (a) An Expository text (b) A narrative text
- (c) A historical text (d) An Imaginative text

PSTET Previous Paper Sept. 2016 (Paper - II) Social Studies / Social Science (25)

88. According to Critical Period Hypothesis, which of the following factor is linked to the language acquisition process :
 (a) Biological Age (b) Motivation
 (c) Intelligence (d) Aptitude

89. The objective of Three Language Formula is to ensure :
 (a) The promotion of Hindi as the national language
 (b) The promotion of multilingualism in the curriculum

(c) The promotion of regional language at least as a third language
 (d) The promotion of English as the connecting language

90. Which is not a compulsory component of Model Reading ?
 (a) Correct Pronunciation
 (b) Correct Spelling (c) Intonation
 (d) Stress and Pause

Section—B Social Science / Social Study (Bilingual Section, Q. No. 91 to 150)**ਭਾਗ—B ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ / ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ (ਦੁਭਾਸ਼ੀ ਭਾਗ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 91 - 150)****91. Which of the following is correctly matched ?**

(i) Kols Rebellion – 1831-32
 (ii) Santhal Rebellion – 1855
 (iii) Bastar Rebellion – 1910
 (iv) Warli Revolt – 1940

(a) Only (ii) (b) (ii) & (iii)
 (c) (i) & (ii) (d) All of the above

92. Which poet said that 'streets of Delhi aren't mere streets; they are like albums of a painter.'

(a) Mir Taqi Mir (b) Mirza Galib
 (c) Bahadur Shah Jafar (d) Iqbal

93. Jnanadanandini wife of Satyendranath Tagore, the first Indian member of ICS is associated with :

(a) Council Entry for women
 (b) Brahmika Saree (c) First women to attempt ICS
 (d) First Indian woman to write autobiography

94. In 1661, the control of the islands of Bombay passed into British hands after the marriage of Britain's King Charles II to a princess. This princess was of which nationality ?

(a) Spanish (b) Portuguese
 (c) Dutch (d) German

95. Who was the first Director-General of Archaeological Survey of India ?

(a) Cunningham (b) R.E.M. Wheeler
 (c) John Marshall (d) G.F. Dales

96. Prayaga Prashsti (also known as the Allhabad Pillar Inscription) was composed by court poet of which ruler ?

(a) Samudragupta (b) Ashoka
 (c) Harshavardhan (d) Kanishka

97. Which of the following facts about Kitab-ul Hind is incorrect ?

(i) It was written by Ibn Batuta
 (ii) It was written in Persian
 (iii) It was divided in 80 chapters
 (iv) Each chapter began with a question

(a) Only (i) (b) (i) & (ii)
 (c) (iii) & (iv) (d) All of them

98. Which of the following is incorrectly matched

(i) Shaikh Muinuddin Sijzi-Delhi
 (ii) Shaikh Bakhtiyar Kaki-Delhi
 (iii) Shaikh Fariduddin Ganj-i-Shakar-Bhatinda
 (iv) Shaikh Nizamuddin Auliya-Delhi

(a) Only (i) (b) (i) & (ii)
 (c) (i) & (iii) (d) None of the above

91. ਹੇਠ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਹੀ ਜੋੜ ਹੈ ?

(i) ਕੋਲ ਗਦਰ – 1831-32
 (ii) ਸੰਥਾਲ ਗਦਰ – 1855
 (iii) ਬਸਤਰ ਗਦਰ – 1910 (iv) ਵਰਲੀ ਗਦਰ – 1940

(a) ਕੇਵਲ (ii) (b) (ii) ਤੇ (iii)
 (c) (i) ਤੇ (ii) (d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

92. ਕਿਸ ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਸਿਰਫ, ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ

ਚਿਤਰਕਾਰ ਦੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵਾਂਗੂ ਹਨ '।

(a) ਮੀਰ ਤਕੀ ਮੀਰ (b) ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਾਲਿਬ
 (c) ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਫਰ (d) ਇਕਬਾਲ

93. ਜਨਾਨਦਾਨਦੀਨੀ, ਸਤਏਂਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ

ਆਈ ਮੀ.ਐਸ. (ICS) ਮੈਂਬਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਨ

(a) ਪਹਿਲੀ ਔਰਤ ਜੋ ਕਾਉਂਸਿਲ ਵਿੱਚ ਗਈ
 (b) ਬਾਹਮਿਕਾ ਸਾਡੀ

(c) ਆਈ ਮੀ.ਐਸ. (ICS) ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ
 (d) ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ

94. ਚਾਰਲਸ II ਦੇ, ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਨ 1661 ਵਿੱਚ

ਬੰਬਈ ਦੇ ਨਾਲੀਕ ਦੇ ਟਾਪੂਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਬਿਟਿਸ਼ ਹੋਂਦਾ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ।

(a) ਸਪੇਨਿਸ਼ (b) ਪੁਰਤਗਾਲੀ
 (c) ਡੱਚ (d) ਜ਼ਮਨ

95. ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੁਰਾਤਤਵ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਡਾਈਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਕੌਣ ਸੀ ?

(a) ਕੰਨਿਅਮ (b) ਆਰ.ਈ.ਐਮ. ਵਹੀਲਰ
 (c) ਜਾਨ ਮਾਰਸ਼ਲ (d) ਜੀ.ਐਂ.ਡ. ਡੇਲਸ

96. ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਸ਼ਟੀ, ਜੋ ਇਲਹਾਬਾਦ ਦੇ ਸਤੰਤਰ ਲੇਖ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,

ਕਿਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜਕਵੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ?

(a) ਸਮੁਦਰਗੁਪਤ (b) ਅੱਕੋਕ
 (c) ਹਰਸ਼ਵਰਧਨ (d) ਕਨਿਸ਼ਕ

97. ਕਿਤਾਬ-ਉਲ-ਹਿੰਦ ਬਾਰੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿਹੜਾ ਤੱਥ ਗਲਤ ਹੈ।

(i) ਇਹ ਇਥਨ ਬੜੂਤਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ
 (ii) ਇਹ ਪਰਮੀਓਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ
 (iii) ਇਹ 80 ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਹੈ।
 (iv) ਹਰ ਪਾਠ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

(a) ਸਿਰਫ (i) (b) (i) ਤੇ (ii)
 (c) (iii) ਤੇ (iv) (d) ਸਾਰੇ

98. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਗਲਤ ਸਟ ਹਨ ?

(i) ਬੇਖ ਮਿਨੁਨੁਦੀਨ ਸਿੰਜੀ-ਦਿੱਲੀ
 (ii) ਬੇਖ ਬਸ਼ਤਿਆਰ ਕਾਕੀ-ਦਿੱਲੀ
 (iii) ਬੇਖ ਫ਼ਗੀਦੂਦੀਨ ਗੰਜ-ਏ-ਬੱਕਰ-ਬਠਿੰਡਾ
 (iv) ਬੇਖ ਨਿਜਾਮੁਦੀਨ ਐਲੀਆ-ਦਿੱਲੀ

(a) ਸਿਰਫ (i) (b) (i) ਤੇ (ii)
 (c) (i) ਤੇ (iii) (d) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

99. Harihara and Bukka are associated with the establishment of which mighty empire :
 (a) Chalukya Empire (b) Chola Empire
 (c) Vijayanagar Empire (d) Gurjar-Pratihara

100. Why was Francis Buchanan important to East India Company ?
 (a) He designed the Enfield Rifle
 (b) He was the brain behind permanent settlement
 (c) He undertook detailed surveys of the area under the company
 (d) All of the above

101. Four major wars were fought by the English East India Company to overpower a state in 1767-69, 1780-84, 1790-92 and 1799. Which of the following was that state ?
 (a) Marathas (b) Bengal
 (c) Hyderabad (d) Mysore

102. Which of the following is not true regarding Great Bath in Mohenjodaro :
 (a) It was lined with bricks coated with plaster
 (b) It was made watertight with a layer of natural tar
 (c) It was constructed in lower town
 (d) Water was probably brought in from a well

103. Which of the following is not true of Mahajanapadas :
 (i) They built huge forts
 (ii) They maintained big armies
 (iii) They depended on occasional gifts brought by people
 (iv) The tax was fixed at $\frac{1}{2}$ of the produce.
 (a) Only (i) (b) Only (ii)
 (c) Only (iv) (d) (iii) & (iv)

104. Who were one of the earliest rulers of the subcontinent to issue gold coins ?
 (a) Mauryas (b) Satavahanas
 (c) Kushanas (d) Guptas

105. What do you associate the term Dehliwal with ?
 (a) Coins in circulations in Delhi under Tomaras and Chauhans
 (b) Courts poets in Delhi in early 12th century
 (c) People living in Delhi in the 12th century
 (d) None of the above

106. 'Trabeate' or 'Corbelled' stand for :
 (a) Style of architecture in early medieval India
 (b) Cannons used in early medieval India
 (c) Military strategy in 8th century
 (d) Type of armour

107. The Chettiar, Oswals, Bohras in medieval India were which of the following :
 (a) Samantas (b) Trading communities
 (c) Warriors (d) Landlords

108. Which of the following is not true about Shankaracharya :
 (a) He was born in Tamil Nadu
 (b) He was an advocate of Advaita
 (c) He taught that Brahman is the only reality
 (d) He considered the world around us as illusion or Maya

109. Who was the author of the book 'A History of British India' which divided the Indian History into three periods - Hindu, Muslim and British ?
 (a) Warren Hastings (b) Elliot Dawson
 (c) James Mill (d) V.A. Smith

99. ਹਰੀਹਾਰਾ ਅਤੇ ਬੁੱਕਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਮੰਦੀਂ ਕਿਸ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਹੈ ?
 (a) ਚਾਲੂਕਯ ਰਾਜ (b) ਚੋਲ ਰਾਜ
 (c) ਵਿਜੈਨਗਰ ਰਾਜ (d) ਗੁਜਰ ਪ੍ਰਾਚੀਹਾਰਾ

100. ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਫਾਰਮੀਸੀ ਬੁਚਾਨਨ ਕਿਉਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ?
 (a) ਉਸਨੇ ਐਨਫੀਲਡ ਰਾਈਫਲ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤੀ
 (b) ਸਥਾਈ ਬੰਦੇਬਸਤ ਪਿੱਛੇ ਉਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸੀ
 (c) ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ
 (d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

101. ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਜੰਗਾਂ ਜੋ ਕਿ 1769-69, 1780-84, 1790-92 ਤੇ 1799 ਕਿਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ
 (a) ਮਹਾਠਾ (b) ਬੰਗਾਲ
 (c) ਹੈਦਰਾਬਾਦ (d) ਮੈਸੂਰ

102. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹੜਾ ਮਤ ਮੇਹਨਜੈਦਾਂ ਦੇ 'ਮਹਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ' ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ
 (a) ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਕਰਕੇ ਪਲਸਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
 (b) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਤਾਰਕੋਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਹਾਵ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
 (c) ਇਹ ਹੇਠਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੀ।
 (d) ਇੱਥੇ ਪਾਣੀ ਸ਼ਾਇਦ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

103. ਮਹਾਜਨਪਦਾਂ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ :
 (i) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣਵਾਏ।
 (ii) ਉਹ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।
 (iii) ਉਹ ਕਦੀਂ-ਕਦੀਂ ਜਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।
 (iv) ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ $\frac{1}{2}$ ਟੇਕਸ ਨਿਭਚਿਤ ਸੀ।
 (a) ਕੇਵਲ (i) (b) ਕੇਵਲ (ii)
 (c) ਕੇਵਲ (iv) (d) (iii) ਅਤੇ (i)

104. ਉਪਮਹਾਂਸੀਪ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਹੜੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਿਕ੍ਕੇ ਚਲਾਏ
 (a) ਮੌਰਯ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ (b) ਸਤਵਾਹਨ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ
 (c) ਕੁਸ਼ਾਨ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ (d) ਗੁਪਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ

105. ਬਹਦਰ ਦਿੱਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 (a) ਤੇਮਰ ਤੇ ਚੋਹਾਨ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿਕ੍ਕੇ
 (b) ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ 12ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਜ ਕਵੀ
 (c) 12ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ
 (d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

106. 'ਕਰੀਦਾਰ ਜਾਂ ਬੁੰਟੀਦਾਰ' ('Trabeate' or 'Corbelled') ਸੁਚ ਹਨ ?
 (a) ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਸੂਲਕਲਾ ਦਾ ਤਰੀਕਾ
 (b) ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੋਂਪਾਂ
 (c) 8ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਫੌਜੀ ਰਣਨੀਤੀ
 (d) ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ

107. ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਜੇ-ਚੇਟਿਆਰ, ਉਸਵਾਲ, ਬੋਹਰਾ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ?
 (a) ਸਮੰਤਾਂ 'ਚੋ' (b) ਵਪਾਰ ਸਮੂਹ 'ਚੋ'
 (c) ਯੋਧਿਆਂ 'ਚੋ' (d) ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ 'ਚੋ'

108. ਹੇਠਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਬੰਕਰਾਚਾਰਿਆ ਲਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
 (a) ਉਹ ਤਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਜੰਮੇ ਸਨ
 (b) ਉਹ ਅਦਵਾਇਤਾ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਸਨ
 (c) ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਹੀ ਅਸਲੀ ਸੱਚ ਹੈ
 (d) ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਭਰਮ/ਮਾਇਆ ਹੈ

109. "ਬਿਟਿਸ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੰਡਿਆ" ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇੰਡਿਆਨ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਾਲਾਂ—ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਤੇ ਬਿਟਿਸ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੀ ਹੈ।
 (a) ਵਾਰੇਨ ਹੈਸਟਿਗਸ (b) ਇਲੀਅਟ ਭਾਂਸਨ
 (c) ਜੇਮਸ ਮਿਲ (d) ਵੀ.ਏ. ਸਾਈਥ

PSTET Previous Paper Sept. 2016 (Paper - II) Social Studies / Social Science (27)

110. In 1600, the East India Company acquired a charter from the ruler of England, granting it the sole right to trade with the east. Who was the ruler ?
 (a) King George V (b) Queen Victoria
 (c) Queen Elizabeth I (d) King Edward III

111. Rajya Sabha is called the 'Upper Chamber'. Which of the following is not true of Rajya Sabha ?
 (a) Rajya Sabha performs special functions
 (b) Rajya Sabha can reject money bill
 (c) Rajya Sabha cannot reject money bill
 (d) Once Lok Sabha passes money bill Rajya Sabha cannot reject it

112. In which year South Africa became a democratic country ?
 (a) 1990 (b) 1992
 (c) 1994 (d) 1995

113. Who among the following was the President of the Constituent Assembly, a lawyer and a person known for his Champaran Satyagraha ?
 (a) Mahatma Gandhi (b) Dr. B.R. Ambedkar
 (c) Dr. Rajendra Prasad (d) Jawaharlal Nehru

114. Which of the following is not true about local media ?
 (a) Local media covers mostly national issue in local language
 (b) Local groups start their own media
 (c) Poor being given video cameras to films on their own lives
 (d) Newspapers called Khabar Lahriya run by only 8 dalit women

115. What is the composition of Parliament ?
 (a) Lok Sabha and Rajya Sabha
 (b) President, Lok Sabha and Rajya Sabha
 (c) Chief Justice, President, Lok Sabha and Rajya Sabha
 (d) Vice President, Lok Sabha and Rajya Sabha

116. Which provision was passed without any debate in constituent assembly ?
 (a) Fundamental Rights (b) Universal Adult Franchise
 (c) Parliamentary Form of Government
 (d) Directive Principles of State Policy

117. Kesavananda Bharti Vs. State of Kerala case is famous for :
 (a) Panchayati Raj Institution
 (b) Basic Structure Doctrine
 (c) Judicial Activism (d) Land Reforms

118. Which provision of Preamble made it more inclusive in terms of Social Justice ?
 (a) Finance Commission (b) State Election Commissioner
 (c) Reservation for SC/ST/Women
 (d) Gram Sabha

119. All disputes regarding federal matters come under which kind of jurisdiction of Supreme Court of India ?
 (a) Original Jurisdiction (b) Writ Jurisdiction
 (c) Appellate Jurisdiction
 (d) Advisory Jurisdiction

120. Parliamentary form of government means
 (a) Legislature and executive are separate
 (b) Legislature and executive are interdependent
 (c) President is political head of the state
 (d) Legislature does not control executive

110. ਸੰਨ 1600 ਵਿੱਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਇੱਕ ਚਾਰਟਰ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਪੁਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਰਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ ?
 (a) ਸਮਰਾਟ ਜਾਰਜ਼ V (b) ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ
 (c) ਮਹਾਰਾਣੀ ਏਲਜਾਬੇਥ I (d) ਸਮਰਾਟ ਅੰਡਰਵਰਡ III

111. ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੂੰ 'ਪੁਰਲਾ ਸਦਨ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
 (a) ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ
 (b) ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਤ ਬਿਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ
 (c) ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਤ ਬਿਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ
 (d) ਜੇਕਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿੱਤ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

112. ਕਿਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਇੱਕ ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਏਸ਼ ਬਣਿਆ ?
 (a) 1990 (b) 1992
 (c) 1994 (d) 1995

113. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਨਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਥੀ ਸੀ, ਇਕ ਵਕੀਲ ਤੇ ਉਹ ਚੰਪਾਰਣ ਸਤਿਅਗ੍ਰਹੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 (a) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ (b) ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ
 (c) ਡਾ. ਗਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ (d) ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ

114. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਕਥਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਥਾਨਕ ਮੀਡੀਆ ਲਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
 (a) ਸਥਾਨਕ ਮੀਡੀਆ ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਏਸ਼ ਦੇ ਮੁੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।
 (b) ਸਥਾਨਕ ਇਕੱਠ ਰਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮੀਡੀਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ
 (c) ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਆਪ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀਡੀਓ ਕੈਮਰੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ
 (d) ਅਖਬਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਖਰ ਲਹਿਰੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ 8 ਦਲਿਤ ਅੰਗਰੋਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ

115. ਸੰਸਦ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?
 (a) ਲੋਕਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ
 (b) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ
 (c) ਮੁੱਖ ਨਿਆਏਪੀਸ਼, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ
 (d) ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ

116. ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਵਿਧਾਨ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ?
 (a) ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ
 (b) ਸਾਰਿਆਂ ਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਵੈਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ
 (c) ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ (d) ਰਾਜ ਦੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤ

117. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ?
 (a) ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾ ਲਈ
 (b) ਮੂਲਭੂਤ ਦ੍ਰਾਂਚੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ
 (c) ਅਦਾਲਤੀ ਸਰਗਰਮੀ ਲਈ (d) ਜ਼ਮੀਨ ਸੁਧਾਰ ਲਈ

118. ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਨੇਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ?
 (a) ਵਿੱਤ ਕਮੀਸ਼ਨ (b) ਪ੍ਰਾਤ ਚੁਨਾਵ ਕਮੀਸ਼ਨ
 (c) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ/ਅੰਗਰੋਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ
 (d) ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ

119. ਕੇਂਦਰੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਸੂਧੀਮ ਕੇਰਟ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ
 (a) ਪ੍ਰਾਂਤਿਕ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ (b) ਰਿਟ (ਆਦੇਸ਼) ਸੰਬੰਧੀ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ
 (c) ਅਪੀਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ (d) ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ

120. ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਤੱਤ ਵੀ ਕਿ
 (a) ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇਵੇਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ
 (b) ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ
 (c) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਮੁੱਖ ਨੇਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 (d) ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੀ

121. Why human beings consider themselves superior to other animals ?
 (a) Reason (b) Community
 (c) Ability to communicate (d) Food

122. "Girls are good at painting and boys are good at sports". The above statement is an example of which of the following ?
 (a) Prejudice (b) Diversity
 (c) Gender ability (d) Stereotype

123. Secularism refers to the separation of religion from the state. Which of the following would violate India's policy of secularism ?
 (a) State distancing from religion
 (b) State intervening in religion based 'personal law'
 (c) State giving financial aid to religious community to set their school
 (d) Celebration of religious festival in government school.

124. Which of the following was issued by General Parvez Musharraf in 2002 to amend the Constitution of Pakistan ?
 (a) Legal framework order
 (b) Constitutional amendment order
 (c) Law changing order
 (d) Constitutional framework order

125. Which of the following is not correct about democracy ?
 (a) Ruling party should have fair chance of losing
 (b) Holding elections of any kind is sufficient
 (c) No country in the world is an ideal democracy
 (d) Representative democracy is the most common democracy form

126. Identify the states touching tropic of cancer
 (a) Gujarat, Orissa and West Bengal
 (b) Gujarat, Uttar Pradesh and West Bengal
 (c) Madhya Pradesh, Jharkhand and Tripura
 (d) Orissa, Jharkhand and Tripura

127. The world's fastest land mammal, the cheetah (*Acinonyx jubatus*), is a unique and specialised member of the cat family. Prior to the 20th century, cheetahs were widely distributed throughout Africa and Asia. The species was declared extinct in India long back in 1952. Asian cheetah is nearly extinct mainly due to
 (a) Global warming (b) Pollution
 (c) Migration
 (d) Decline of available habitat and prey

128. Consider the following statement and select the most appropriate answer.
 (i) India is the largest producer as well as the consumer of pulses in the world. These are the major source of protein in a vegetarian diet
 (ii) These pulses are grown in the kharif season only
 (iii) Pulses are mostly grown in rotation with other crops.
 (iv) Pulses need more moisture and cannot survive in dry conditions.
 (v) Major pulse producing states in India are Madhya Pradesh, Uttar Pradesh, Rajasthan, Maharashtra and Karnataka.
 (a) (i), (ii) and (iii) are true
 (b) (i), (iii) and (v) are true
 (c) Only (i) is true (d) All are true

121. ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕਿਉਂ ਮੰਨਿਆ ?
 (a) ਤਰਕ (b) ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
 (c) ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਯੋਗਤਾ (d) ਭੋਜਨ

122. "ਕੁਝੀਆਂ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ" ਇਹ ਕਥਨ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਦਾ ਸਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ?
 (a) ਪੱਧਪਤ (b) ਵਿਭਿੰਨਤਾ
 (c) ਲਿੰਗ ਯੋਗਤਾ (d) ਪਰੰਪਰਾਗਤ

123. ਧਰਮਨਿਰਪੱਖਤਾ ਇਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਕਥਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
 (a) ਰਾਜ ਧਰਮ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ
 (b) ਰਾਜ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਣੇ ਕਾਨੂੰਨ (personal laws) ਵਿੱਚ ਦੱਸਾਂਦੇ ਵੇਂ
 (c) ਰਾਜ ਆਗਥਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਕੂਲ ਬੋਲੇ ਜਾਣ
 (d) ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ

124. ਹੇਠਲੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਨਨਲ ਪਰਵੇਜ਼ ਮੁਸ਼ਾਰਫ ਨੇ 2002 ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ?
 (a) ਲੀਗਲ ਫੇਮਵਰਕ ਆਰਡਰ (b) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਣ ਆਦੇਸ਼
 (c) ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲਣ ਆਦੇਸ਼ (d) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਾਂਚਾ ਆਦੇਸ਼

125. ਹੇਠ ਲਿਖਿਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
 (a) ਰਾਜ ਕਰਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵੀ ਹਾਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ
 (b) ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੋਣ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ
 (c) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ
 (d) ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ

126. ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਤ ਕਰਕ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਛੁੱਹਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੋ
 (a) ਗੁਜਰਾਤ, ਉੜੀਸਾ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ
 (b) ਗੁਜਰਾਤ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ
 (c) ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਝਾਰਖੰਡ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ
 (d) ਉੜੀਸਾ, ਝਾਰਖੰਡ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ

127. ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਦੇੜਨ ਵਾਲਾ ਸਤਨਾਚਾਰੀ ਚੀਤਾ (*Acinonyx-Jubatus*), ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ, ਬਿੱਲੀਆਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਚੀਤਾ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 1952 ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਕਗ਼ਾਵ ਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੇ ਏਸ਼ੀਆਈ ਚੀਤਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਕਗ਼ਾਵ ਤੇ ਹੈ
 (a) ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ (b) ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ
 (c) ਸਥਾਨਤਰਣ (d) ਆਸਰੇ ਤੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਘੱਟਣਾ

128. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ।
 (i) ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਤਪਾਦਕ ਤੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਟੋਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੋਤ ਹੈ
 (ii) ਇਹ ਦਾਲਾਂ ਖ਼ਰੀਫ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਉਗਦੀਆਂ ਹਨ
 (iii) ਦਾਲਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੂਜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
 (iv) ਦਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਨਮੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੁਕੋ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਗਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ
 (v) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵੱਧ ਦਾਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਤ ਹਨ
 (a) (i), (ii) ਤੋਂ (iii) ਸਹੀ ਹਨ (b) (i), (iii) ਤੇ (v) ਸਹੀ ਹਨ
 (c) ਕੇਵਲ (i) ਸਹੀ ਹਨ (d) ਸਭ ਸਹੀ ਹਨ

129. According to Falken Mark, a Swedish expert, water stress occurs when water availability is less than
 (a) 500 cubic metre per person per day
 (b) 1,000 cubic metre per person per day
 (c) 1,500 cubic metre per person per day
 (d) 2,000 cubic metre per person per day

130. Consider the following two statements and select the most appropriate answer :
 (i) India have fairly rich and varied mineral resources.
 (ii) India have differences in the geological structure, processes and time involved in the formation of minerals.
 (a) Both (i) and (ii) are true and (i) is the reason for (ii)
 (b) Both (i) and (ii) are true and (i) is not the reason for (ii)
 (c) (i) is true and (ii) is false
 (d) Both (i) and (ii) are false

131. In solar system, Inner planets are very close to the sun and they are made up of rocks. Which planet among the following is Inner planet
 (a) Mars (b) Jupiter
 (c) Saturn (d) Uranus

132. In the solar system, apart from the star, planets and satellites, there are numerous tiny bodies which also move around the sun. These bodies are called asteroids. They are found
 (a) Between the orbits of Earth and Mars
 (b) Between the orbits of Venus and Earth
 (c) Between the orbits of Jupiter and Saturn
 (d) Between the orbits of Mars and Jupiter

133. Identify the first stage followed in a field survey
 (a) Objectives (b) Defining the Problem
 (c) Scope (d) Tools and Techniques

134. Identify the wrong statement about the Prime Meridian.
 (a) It passes through the place, where the British Royal Observatory is located
 (b) It divides the earth into two equal halves, the northern hemisphere and the southern hemisphere
 (c) Its value is 0° longitude
 (d) From it we count 180° eastward as well as 180° westward.

135. "The growth of natural vegetation is very limited here. Only mosses, lichens and very small shrubs are found here. This vegetation is found in the polar areas of Europe, Asia and North America. The animals have thick fur and thick skin to protect themselves from the cold climatic conditions."

The above mentioned vegetation is
 (a) Desertic Vegetation (b) Tropical evergreen forest
 (c) Temperate grasslands
 (d) Tundra vegetation

136. Which one of the following describes a system of agriculture where fruits, vegetables and flowers were grown :
 (a) Shifting Agriculture (b) Plantation Agriculture
 (c) Horticulture (d) Intensive Agriculture

137. In India, the rate of increase is the highest in case of
 (a) Area under non-agricultural uses
 (b) Area under barren and wasteland
 (c) Area under culturable wasteland
 (d) Area under pastures and tree crops

129. ਸਵੀਡਿਸ਼ ਮਾਹਿਰ ਫਾਲਕਨ ਮਾਰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਦਬਾਅ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਘੱਟ ਹੈ।
 (a) 500 ਘਨ ਮੀਟਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਦਿਨ
 (b) 1,000 ਘਨ ਮੀਟਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਦਿਨ
 (c) 1,500 ਘਨ ਮੀਟਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਦਿਨ
 (d) 2,000 ਘਨ ਮੀਟਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਦਿਨ

130. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੇ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਇੱਕ ਸਹੀ ਟ੍ਰਿੱਕਰ ਚੁਣੋਂ :
 (i) ਭਾਰਤ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਖਣਿਜ ਦਾ ਕਾਫੀ ਅਮੀਰ ਸਰੋਤ ਹੈ
 (ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਸਮਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਿਕ ਦਾਚਾ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
 (a) (i) ਤੇ (ii) ਦੋਨੋਂ ਸਹੀ ਤੇ (i), (ii) ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ
 (b) (i) ਤੇ (ii) ਦੋਨੋਂ ਸਹੀ ਤੇ (i), (ii) ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ
 (c) (i) ਸਹੀ ਤੇ (ii) ਗਲਤ (d) ਦੋਨੋਂ (i) ਤੇ (ii) ਗਲਤ

131. ਸੈਰ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰਲੇ ਗ੍ਰਾਹੀ ਸੂਰਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚੱਟਾਨਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਇੱਤੇ ਗਏ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਗ੍ਰਾਹੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹੈ।
 (a) ਮੰਗਲ (b) ਬ੍ਰਾਹਮਿਕ
 (c) ਸ਼ਨੀ (d) ਯਹੇਨਸ

132. ਸੈਰਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਤਾਰੇ, ਗ੍ਰਾਹੀ ਤੇ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡ (tiny bodies) ਵੀ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਲਘੂ ਗ੍ਰਾਹੀ ਕਿਹੜਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
 (a) ਧਰਤੀ ਦੀ ਧੂਰੀ ਤੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚਕਾਰ
 (b) ਸ਼ੁਕਰ ਦੀ ਧੂਰੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚਕਾਰ
 (c) ਬ੍ਰਾਹਮਿਕ ਦੀ ਧੂਰੀ ਤੇ ਸ਼ਨੀ ਵਿਚਕਾਰ
 (d) ਮੰਗਲ ਦੀ ਧੂਰੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਿਕ ਵਿਚਕਾਰ

133. ਨਿਰਧਾਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਸਟੇਜ ਪਹਿਲੀ ਹੈ।
 (a) ਉਦੇਸ਼ (b) ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ
 (c) ਸੰਭਾਵਨਾ (d) ਸੰਦ ਤੇ ਤਕਨੀਕ

134. ਮੰਧਾਨ ਰੇਖਾ (Prime Meridian) ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
 (a) ਇਹ ਉਸ ਬਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਾਹੀ ਬਿਟਿਸ਼ ਅਵਲੋਕਨ ਸ਼ਾਲਾ ਸਥਿਤ ਹੈ
 (b) ਇਹ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਦੋ ਬਹੁਭਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੀ ਹੈ ਉੱਤਰੀ ਗੋਲਾਰਧ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਗੋਲਾਰਧ
 (c) ਇਸ ਦਾ ਮਾਨ ਲੋਗੀਟੂਯੂਟ ਤੇ 0° ਹੈ
 (d) ਇਸਦਾ ਵਿਸਤਾਰ 180° ਪੂਰਬ ਵਲ ਤੇ 180° ਹੀ ਪੱਥਰ ਵਲ ਹੈ।

135. ਭੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀਆਂ ਦੀ ਪੇਦਾਵਾਰ ਇੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਕਾਈ, ਕਵਕ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਬਨਸਪਤੀਆਂ ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਯਕੂਦੀਆਂ ਇਲਾਕੇ ਕੇਲ, ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਮੋਟੀ ਸਮੱਝੀ ਤੇ ਫਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਮੌਸਮ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਬਨਸਪਤੀ ਹੈ—
 (a) ਰੋਗਿਸਤਾਨੀ ਬਸਨਤਪਤੀ (b) ਉਸਨ ਕਟਿਬੰਧੀ ਸਦਾਬਹਾਰ ਜੰਗਲ
 (c) ਸ਼ੀਤੋਸ਼ਣ ਘਾਹ ਦੇ ਮੇਦਾਨ (d) ਟੁੰਡਰਾ ਬਨਸਪਤੀ

136. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਇਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫਲ ਸਥਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਉਗਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 (a) ਸਥਾਨਾਂਤਰਣ ਖੇਤੀ (b) ਗੇਪਣ
 (c) ਬਾਗਵਾਨੀ (d) ਸੰਘਣੀ ਖੇਤੀ

137. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ (rate of increase) ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
 ਜਦੋਂ
 (a) ਇਲਾਕੇ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ
 (b) ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਬੰਜਰ ਤੇ ਜੰਗਲੀ ਹੈ
 (c) ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੋਗ ਪਰ ਬੰਜਰ ਹੈ
 (d) ਚੁਗਾਈ ਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਉਗਾਉਣ ਦਾ ਇਲਾਕਾ

138. Which one of the following is not an advantage of Raster data format?

- (a) High spatial variability is efficiently represented
- (b) Same grid cells for several attributes
- (c) Compatible with remote sensing imagery
- (d) Compact data structure

139. Resource planning is a complex process which involves:

- (i) Identification and inventory of resources across the regions of the country. This involves surveying, mapping and qualitative and quantitative estimation and measurement of the resources.
- (ii) Evolving a planning structure endowed with appropriate technology, skill and institutional set up for implementing resource development plans
- (iii) Matching the resource development plans with overall national development plans.

- (a) Only (i) (b) Only (i) and (ii)
- (c) Only (ii) and (iii) (d) All of these

140. Identify the wrong statement about tea.

- (a) Its leaves have rich content of caffeine and tannin
- (b) It is an indigenous crop of hills in northern China
- (c) It is grown over undulating topography of hilly areas
- (d) In India, tea plantation started in 1842 in Brahmaputra valley of Assam.

141. Which of the following recommendations was given by the report 'Learning Without Burden'?

- (a) Learn without burden of analysing
- (b) Analyse socio political realities instead of retention
- (c) Focus on retention instead of comprehension
- (d) Learn information without burden of thinking of future oriented goals

142. Identify the following evaluation which helps students to known about their progress in the path of learning and also to plan for mid course corrections?

- (a) Formative evaluation
- (b) Summative evaluation
- (c) Norm referenced evaluation
- (d) Final evaluation

143. The awakening of social science has not been easy process. According to Wagner which of the following major issues was not confronted by social sciences?

- (a) Rationality (b) Usefulness
- (c) Carrier oriented (d) Structure

144. In which of the following methods, rules and principles are provided to the students and then they are asked to verify them with examples?

- (a) Inductive method (b) Deductive method
- (c) Observation method
- (d) Comparative method

145. Who coined the term 'sociology'?

- (a) Auguste Comte (b) Emile Durkheim
- (c) Karl Popper (d) David Easton

138. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ "ਰਾਸਟਲ ਫੈਟਾ ਫਾਰਮੇਟ" ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

- (a) ਉਚ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਦਿਖਾਉਣਾ
- (b) ਕਈ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਲਈ ਸਮਾਨ ਗਿਣ ਸੈਲਜ਼
- (c) ਦੂਰਦਰਾਜ਼ ਸੰਵੇਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨਾਲ
- (d) ਕੰਮਪੈਕਟ ਫਾਟਾ ਸਟਰਕਚਰ

139. ਸੰਸਾਧਨ ਯੋਜਨਾ ਇੱਕ ਜਾਟਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜੋਕਿ—

- (i) ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣਾ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਸਰਵੇਖਣ ਮਾਨਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣਾ ਤੇ ਮਾਪਣਾ
- (ii) ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ, ਕੌਸ਼ਲ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ
- (iii) ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ

- (a) (i) ਕੇਵਲ (b) (i) ਕੇਵਲ ਅਤੇ (ii)
- (c) (ii) ਕੇਵਲ ਅਤੇ (iii) (d) ਸਾਰੇ

140. ਚਾਹ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਗਲਤ ਹੈ—

- (a) ਇਹ ਪੱਤੀਆਂ ਕੈਫੀਨ ਤੇ ਟੈਨਿਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ
- (b) ਇਹ ਉੱਤਰੀ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੂਲ ਫਸਲ ਹੈ
- (c) ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਬੜ-ਖਾਬੜ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਉਗਦੀ ਹੈ
- (d) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 1842 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਪੁਰੂਤਰ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਉਗਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ।

141. ਬਿਨਾਂ ਬੋਝ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ

- (a) ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ
- (b) ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੈਤਿਕ ਸਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ
- (c) ਸੰਪੁਰਨਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ
- (d) ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ

142. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੱਧ ਕੋਰਸ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ?

- (a) ਫਾਰਮੈਟਿਵ ਮੁਲਾਂਕਣ (b) ਸਬੈਟਿਵ ਮੁਲਾਂਕਣ
- (c) ਮੁੱਲਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁਲਾਂਕਣ (d) ਅੰਤਿਮ ਮੁਲਾਂਕਣ

143. ਵੈਗਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਕੀਤੀ ਸਰਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੈਗਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਮੁੱਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ?

- (a) ਤਾਰਕਿਕਤਾ (b) ਉਪਯੋਗਿਤਾ
- (c) ਜੀਵਿਕਾ ਕੇਂਦਰਿਤ (carrier oriented)
- (d) ਢਾਂਚਾ

144. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ, ਨੇਮ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਉਨ੍ਹਾਂ ਸਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਣ?

- (a) ਆਗਮਨ ਵਿਧੀ (b) ਨਿਗਮਨ ਵਿਧੀ
- (c) ਨਿਰਧਾਰਣ ਵਿਧੀ (d) ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਧੀ

145. 'ਸਮਾਜਸ਼ਾਸਤਰ' ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤੀ?

- (a) ਅਗਸਤੋ ਕਾਮਦੇ (b) ਈਮੈਲੀਲ ਫੁਰਸ਼ੀਮ
- (c) ਕਾਰਲ ਪੋਪਰ (d) ਡੈਵਿਡ ਈਸਟਨ

146. It has been observed that cultural, social and class differences generate biases, prejudices among the students of social science in classroom context. Which of the following teaching approach should be taken in this situation ?

- (a) Teaching needs to be open ended
- (b) Teacher should avoid discussing about any diversity
- (c) Teacher should take a separate session of students belonging to backward class
- (d) Teacher should instruct for not raising any discussion on caste or religion

147. According to Gulbenkian Commission report in 1850-1914, which of the following was not considered as the discipline of social science ?

- (a) Anthropology (b) Sociology
- (c) Psychology (d) Economics

148. Which of the following is known as century of social science

- (a) 18th century (b) 19th century
- (c) 20th century (d) 21st century

149. There is a widespread belief that social science merely transmits information which is centred on the text and is unconnected to daily realities. Which of the following teaching technique will help in breaking this perception ?

- (a) Story telling technique
- (b) Community resource technique
- (c) Textbook technique (d) Question answer technique

150. Which of the following is considered important by National Curriculum Framework, 2005 for developing one's understanding ?

- (a) Textbook as only source
- (b) Textbook as one of the source
- (c) Class without textbook
- (d) Textbook as optional

146. ਸਮਾਜਿਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜਾਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮਾਜ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਵਰਗ ਦਾ ਭੇਦ ਬਾਇਸ (biases) ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ (ਅਧਿਆਪਕ) ਵਿਧੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ?

- (a) ਅਧਿਆਪਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇਪਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- (b) ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- (c) ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪਿਛੜੀ ਜਾਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- (d) ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਤ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

147. ਗੁਲਾਬਏਕੀਅਨ ਕਮੀਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ 1850-1914 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

- (a) ਮਾਨਵ ਸ਼ਾਸਤਰ (b) ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ
- (c) ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ (d) ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ

148. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

- (a) 18ਵੀਂ ਸਦੀ (b) 19ਵੀਂ ਸਦੀ
- (c) 20ਵੀਂ ਸਦੀ (d) 21ਵੀਂ ਸਦੀ

149. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸੱਚਾਈਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਆਪਨ ਤਰੀਕੇ ਕੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਤੌਰੇਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋਣਗੇ ?

- (a) ਕਹਾਣੀ ਸੁਨਾਉਣ ਦੀ ਤਕਨੀਕ
- (b) ਸਮੁਦਾਇਕ ਸਾਧਨ ਤਕਨੀਕ
- (c) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਤਕਨੀਕ (d) ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਤਰ ਤਕਨੀਕ

150. ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਾਸਤਰਾਤਮਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੀਬਲਮ ਫੋਰਮਵਰਕ 2005 ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

- (a) ਕੇਵਲ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਹੀ ਸਾਧਨ ਹੈ
- (b) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਮਾਤਰ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ
- (c) ਬਿਨਾਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਜਮਾਤ
- (d) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਇੱਛਾਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ

ANSWERS / ਉੱਤਰਮਾਲਾ

1. (d)	2. (a)	3. (d)	4. (d)	5. (c)	6. (a)	7. (b)	8. (c)	9. (a)	10. (a)
11. (d)	12. (b)	13. (d)	14. (b)	15. (a)	16. (a)	17. (c)	18. (b)	19. (c)	20. (c)
21. (d)	22. (b)	23. (c)	24. (d)	25. (a)	26. (c)	27. (b)	28. (c)	29. (a)	30. (d)
31. (c)	32. (a)	33. (a)	34. (a)	35. (c)	36. (c)	37. (c)	38. (c)	39. (c)	40. (b)
41. (b)	42. (c)	43. (b)	44. (b)	45. (a)	46. (c)	47. (a)	48. (c)	49. (a)	50. (Grace)
51. (c)	52. (d)	53. (c)	54. (a)	55. (a)	56. (b)	57. (c)	58. (b)	59. (c)	60. (c)
61. (a)	62. (d)	63. (c)	64. (a)	65. (b)	66. (c)	67. (c)	68. (a)	69. (c)	70. (c)
71. (b)	72. (a)	73. (d)	74. (b)	75. (a)	76. (d)	77. (b)	78. (c)	79. (c)	80. (a)
81. (c)	82. (d)	83. (b)	84. (d)	85. (a)	86. (d)	87. (a)	88. (a)	89. (b)	90. (b)
91. (d)	92. (a)	93. (b)	94. (b)	95. (a)	96. (a)	97. (b)	98. (c)	99. (c)	100. (c)
101. (d)	102. (c)	103. (d)	104. (c)	105. (a)	106. (a)	107. (b)	108. (a)	109. (c)	110. (Grace)
111. (b)	112. (c)	113. (c)	114. (a)	115. (b)	116. (b)	117. (b)	118. (c)	119. (a)	120. (b)
121. (a)	122. (d)	123. (d)	124. (a)	125. (b)	126. (c)	127. (d)	128. (b)	129. (Grace)	130. (a)
131. (a)	132. (d)	133. (b)	134. (b)	135. (d)	136. (c)	137. (a)	138. (d)	139. (d)	140. (d)
141. (b)	142. (a)	143. (c)	144. (b)	145. (a)	146. (a)	147. (c)	148. (c)	149. (b)	150. (b)